

Selvevaluering af og på frie kostskoler

Baggrund

De frie kostskoler har siden 1999 skullet foretage selvevalueringer med afsæt i deres værdigrundlag. De frie kostskoler har siden 1999 ligeledes skullet formulere et sådan værdigrundlag. Det er flere grunde til, at selvevaluering herefter blev en del af de frie skolers hverdag.

For det første blev store dele af den offentlige sektor op gennem firserne og halvfemserne omlagt fra regel- og bevillingsstyring til mål- og rammestyring. Formålet var at omdanne forvaltede institutioner til ledede organisationer og håbet var, at den nye struktur ville være mere økonomisk effektiv og samtidig decentralisere den demokratiske styring (og dermed kritik) af den offentlige sektor fra politisk til institutionelt niveau. Denne bevægelse i og af den offentlige sektor kendes under betegnelsen New Public Management og i overordnet forstand er der tale om at få de enkelte offentlige enheder til at agere som mindre private virksomheder i den store offentlige virksomhed. I forhold til den interne økonomiske styring er der tale om en overgang fra husholdningsøkonomiske bevillingsbudgetter til virksomhedsøkonomiske strategibudgetter og i forhold til organisationernes omverden en omstilling til markedskræfternes udbud og efterspørgsel. Forudsætningen for det sidste er imidlertid, at kunden kan se, hvad kunden får for sine penge. Derfor indtræder værdier og deres evalueringer som nye 'varedeklarationer' på de offentlige udbud. Herunder skoleudbuddet.

For det andet oplevede de frie kostskoler halvfemserne som et frygteligt årti, hvor tvindlovens mistænkeliggørelse af hele bevægelsen og faldende årgange gav næsten samtlige højskoler røde tal på bundlinjen. Flere højskoler begyndte at lukke og undervisningsminister Ole Vig Jensen tog initiativ til et højskoleudvalg, som hans efterfølger, Margrethe Vestager efterfølgende knæsatte med samme Ole Vig Jensen som formand. Udvalget var dybt uenige om det meste, men dog enige om den ene ting, at det særlige ved de frie kostskoler, højskoler som efterskoler, er, at de er værdibaserede og ikke mindst, at deres værdier er forskellige. I modsætning til både folkeskolen og gymnasieskolen er formålparagraffen ikke særlig detaljeret. Detaljerne om den enkelte forventes (og tilpligtes) at åbenbare sig i værdigrundlaget, som skal indskrives i vedtægten, og i den løbende evaluering af værdigrundlagets gennemslag i hverdagen, en evaluering som skal være tilrettelagt af skolens valgte ledelse: bestyrelsen.

Lovgrundlag og tilsyn

Af lovens paragraf 17 fremgår det, at "skolen formulerer sit værdigrundlag, som indskrives i skolens vedtægt. Skolen skal oplyse sit værdigrundlag til enhver, som beder om det, og offentliggøre værdigrundlaget på sin hjemmeside på internettet. Efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler skal orientere forældre til undervisningspligtige elever om skolens værdigrundlag ved tilmelding til skolen. Bestyrelsen skal udarbejde en plan for skolens evaluering af skolens virksomhed i forhold til værdigrundlaget. Skolen skal foretage denne evaluering mindst hvert andet år."

Det sidste punktum er en lettelse, som kom ind i forbindelse med lovens revision i 2009. Indtil da var der krav om årlige evalueringer.

Ministeriet fører løbende tilsyn med skolerne, men det er revisionen som påser, at bestyrelsen tilrettelægger og at den daglige ledelse gennemfører evalueringen. Tilrettelæggelsen skal fremgå af bestyrelsesprotokollen, og evalueringen skal være offentlig tilgængelig. Mens værdigrundlaget skal fremgå af skolen hjemmeside, er det alene et krav, at evalueringen af værdigrundlaget er offentlig tilgængeligt, det vil sige, at den kan udleveres på forlangende. Det antages dog forvaltningsretligt, at offentlig tilgængelig i højere og højere grad sidestilles med tilgængelighed på skolens hjemmeside.

Selve værdigrundlaget og dets evaluering

Af de oprindelige lovmotiver (ved fremsættelse af 1999-loven) fremgår det alene, at de enkelte skoler "foretager en selvevaluering på baggrund af skolens værdigrundlag, de mål den har stillet sig, den måde skolen har ønsket at nå målene på og resultaterne heraf. Selvevalueringen skal være offentlig tilgængelig i et sprog og en form, som er alment forståelig".

Ministeriet har i sit tilsyn med skoleområdet præciseret, at værdigrundlaget alene skal beskrive *hvorfor* skolen tilrettelægger sit virke, som den *gør*, og ikke hvorledes eller med henblik på hvilke mål. *Evalueringen af værdigrundlaget skal til gengæld beskrive værdigrundlagets gennemslag i den daglige praksis*. Det betyder med andre ord, at brugertilfredshedsundersøgelser, visionsmål og lignende ikke er en del af selvevalueringen. (Anden lovgivning foreskriver, at skolerne offentliggør deres karaktergennemsnit, men det gør det ikke ud for en selvevaluering).

Danmarks Evalueringsinstitut har udarbejdet retningslinjer for evaluering af store dele af de offentlige organisationer som led i den ovenfor nævnte omstrukturering af den offentlige sektor. Men ikke for de frie skoler. Undtagelsen er tilsigtet og understreger områdets mangfoldighed. Skolerne har således ikke blot individuelle værdigrundlag, men også individuelle måder at evaluere disse på.

Skolen kan således selv vælge:

- hvilke dele af værdigrundlaget, der skal danne udgangspunkt for årets evaluering,
- evalueringsgenstanden,
- evalueringsmetoden,
- hvem der udfører evalueringen,
- evalueringens konklusioner, og
- anvendelsen af evalueringen.